

Miikka Immonen & Henna Peltoniemi

DIALOGI JA TAIDE

Miten dialogi avaa ihmisten välistä vuorovaikutusta? Teatteri-ilmaisun ohjaajan ja musiikkipedagogin välinen vuoropuhelu

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Esittävän taiteen koulutusohjelma
Musiikin koulutusohjelma
Kesäkuu 2016**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Kesäkuu 2016 / Tammikuu 2007	Tekijä/tekijät Immonen Miikka/Peltoniemi Henna
Koulutusohjelma Esittävä taide Musiikin koulutusohjelma		
Työn nimi DIALOGI JA TAIDE Miten dialogi avaa ihmisten välistä vuorovaikutusta? Teatteri-ilmaisun ohjaajan ja musiikkipedagogin välinen vuoropuhelu		
Työn ohjaaja Minna Koivula		Sivumäärä 36 + 1
Työelämäohjaaja		
<p>Opinnäytetyössä käsiteltiin ihmisten välistä vuorovaikutusta ja dialogisuuden ilmenemistä. Tutkimuskysymyksenä oli "Miten dialogi avaa ihmisten välistä vuorovaikutusta". Tutkimus osoitti, että dialoginen vuorovaikutus auttaa ihmisiä kohtaamaan erilaisia mielipiteitä ja aukaisemaan ihmisten välistä kommunikaatiota. Tutkimuksen toiminnallisessa osiossa tavoitteena oli ilmaisutaitojen opettaminen kehittäminen ohjattavien ja ohjaajien keskuudessa. Koko opinnäytetyön tavoitteena oli tutkijoiden kehittyminen dialogisina yksilöinä.</p> <p>Työssä käytettiin ensisijaisena lähdemateriaalina järjestämäämme kurssia, jolla käsitelimme esiintymistaitoja. Kurssi järjestettiin Centria-ammattikorkeakoulussa keväällä 2016. Opinnäytetyön tekijöiden välistä dialogia käytettiin myös yhtenä osana materiaalia. Opinnäytetyössä keskustelevat teatteri-ilmaisun ohjaaja ja musiikkipedagogi. Opinnäytetyön työtapana toimi fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusmenetelmä.</p> <p>Tekijöiden erilaiset taustat ja näkemykset keskustelevat keskenään, yrittäen ymmärtää toisen kantaa ja haastaa toisen ajattelemaan, mutta ei muuttamaan omaa näkökulmaansa. Työssä käytämme dialogissa käytävässä kyseenalaistamisesta käsitettä positiivinen haastaminen.</p> <p>Tuloksina opinnäytetyöhön aktiivisesti osallistuneet ymmärsivät dialogisuuden menetelmiä eri dialogin menetelmien avulla, joita opinnäytetyössä olivat vastavuoroinen opettajuus, tutkiva oppiminen, yhteistoiminnallinen oppiminen ja jaettu asiantuntijuus.</p>		

Asiasanat

Dialogi, dialogisuus, fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote, hiljainen tieto, jaettu asiantuntijuus, kokemuksellisuus, musiikkipedagogi, taide, teatteri-ilmaisun ohjaaja, tutkiva oppiminen, vastavuoroinen opettajuus, vuoropuhelu, vuorovaikutus, yhteistoiminnallinen oppiminen

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences Kokkola-Pietarsaari	Date June 2016 / January 2017	Author Immonen Miikka/Peltoniemi Henna
Degree programme Bachelor of Performing arts and Bachelor of Music pedagogue		
Name of thesis Dialogue and Art -How dialogue opens the interaction between people? The dialogue between drama instructor and music pedagogue.		
Instructor Minna Koivula	Pages 36 + 1	
Supervisor		
<p>This thesis is about conversation and dialogue in it. The study is based on the question "How dialogue opens the interaction between people?" As a tool for the research we used art, music, theatre and dance. The research showed that dialogical interaction opens the communication between people and gives people the chance to face different opinions.</p> <p>The material of this study is based on a course that was held in Centria University of Applied Sciences during Spring 2016. The other equally significant material is the dialogue between the two authors. Their fields of studies were Drama instructor and Music pedagogue. Hermeneutic-phenomenological philosophy was used in the research.</p> <p>Due to different backgrounds the authors discussed and challenged each other to think from other perspectives. This was described as positively challenging.</p> <p>As a result the participants of the thesis understood different dialogical methods such as reciprocal teaching, discovery learning, co-operative learning and shared expertise.</p>		

Key words

art, communication, co-operative learning, dialogue, discovery learning, drama instructor, experientialism, fenomenological-hermeneutical research, interaction, music pedagogue, reciprocal teaching, shared expertise, silent knowledge.

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN KESKEISIMMÄT KÄSITTEET	3
2.1 Jaettu asiantuntijuus	3
2.2 Vastavuoroinen opettajuus	3
2.3 Tutkiva oppiminen	3
2.4 Interaktiivinen eli yhteistoiminnallinen oppiminen	3
2.5 Hiljainen tieto	3
2.6 Kokemuksellisuutta	3
2.7 Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote	3
3 DIALOGI	4
3.1 Mitä on dialogi?	4
3.1.1 Mikä on hyvää dialogista vuorovaikutusta?	6
3.1.2 Vuorovaikutus ilman dialogia	7
3.2 Taide dialogisen keskustelun avaajana	10
3.2.1 Miksi valitsimme taiteen vuorovaikutuksen keinoksi	12
3.2.2 Henna	14
3.2.3 Miikka	16
4 KURSSI	18
4.1 Kurssista	18
4.1.1 Harjoitteet dialogin näkökulmasta	20
4.1.2 Ohjaaja – Ohjattava	24
4.1.3 Ohjaaja – Ohjaaja	28
4.2 Dialoginen pedagogiikka	29
5 LOPPUSANAT	31
LÄHTEET	33
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö käsittelee ihmisten välistä yhteyttä, taidetta, ja dialogia työkaluna ymmärryksen saavuttamiseen. Työn kirjallinen osa sisältää sekä dialogitutkimuksen, että pohdiskelevan raportoinnin esiintymistaitokurssista.

Opinnäytetyömme aiheen juuret syntyivät tammikuussa 2016, kun tutustuimme Hennan kanssa. Aloimme koulun ruokalassa keskustella ensin samoista mielenkiinnon kohteista ja myöhemmin päädyimme syvemmille vesille keskusteluihin ilmaisusta, sen luonteesta ja merkityksestä muille. Näissä keskusteluissa otettiin ensimmäiset askeleet esiintymiskurssiin opinnäytetyön aiheena.

Alussa koko opinnäytetyön tavoitteena oli kirjoittaa raportti itse järjestämästämme esiintymistaitokurssista, jossa opetettaisiin dialogisuuden metodeja hyväksikäyttäen. Myöhemmin kurssin jo jäätyä taakse tavoitteemme painopiste siirtyi dialogisuuden tutkimiseen kurssimme raportoinnin sekä keskusteluidemme kautta. Näin opinnäytetyön loppuvaiheessa tavoitteeksi lopulta kirkastui *dialogiseksi olennoksi kasvaminen*.

Tutkimme dialogisuutta ja sen kehittymistä opinnäytetyöhömme, sekä esiintymiskurssiin että kirjalliseen osioon osallistuneiden ihmisten osalta. Huomio painottuu Matiaksen, Miikan ja Hennan välisen vuorovaikutuksen kehittymiseen. Paolo Freiren *Sorrettujen Pedagogiikka* on yksi enimmäkseen Hennan käyttämä kirjallinen lähde, jonka kautta hän käsittelee dialogisuutta. Miikan dialoginen näkökulma korostuu *kokemuksellisuuden* kautta, jota hän reflektoi pääosin Tapio Puolimatkan (2002) ja Mika Karhun (2012) kirjallisuuden pohjalta.

Suurin ongelma koko opinnäytetyön työstämisen aikana, kutsutaan sitä tutkimusongelmaksi, oli sekä luottaa dialogisuuden voimaan, että luovia dialogisten työkalujen avulla läpi koko prosessin. Tutkimusongelmaksi koituikin opinnäytetyön tekijöiden ja vallitsevan ympäristön välinen jännite, sen syyt ja jännitteen purkamiseen vaadittavien dialogisten keinojen löytäminen.

Työn sisältö on kolmiosainen, joista ensimmäisessä kappaleessa määritellään tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä, kappaleessa 3 pureudumme tarkemmin dialogiin ja dialogisuuteen, ja

kappaleessa 4 käsittelemme tutkimuksen toiminnallista osiota, esiintymiskurssia ja työhön osallistuneiden välisiä vuorovaikutussuhteita.

Henna ja Miikka

2 TUTKIMUKSEN KESKEISIMMÄT KÄSITTEET

Opinnäytetyön punainen lanka on dialogi ja dialogisuus. Näistä on omat määritelmänsä kapaleessa 3 ja 3.1

2.1 Jaettu asiantuntijuus

määritellään tässä opinnäytetyössä dialogisuuden keinoksi ja edesauttajaksi. Opinnäytetyömme aikana jaoimme tehtäviä sen mukaisesti, mikä ohjaajasta tuntui oleelliselta tuoda esiin. Näin ollen jaoimme asiantuntijuuttamme, ositimme sitä ja täydensimme toisiimme opetuksia.

2.2 Vastavuoroinen opettajuus

on dialogisuuden keino, jossa on kyse jakaa yhden asiantuntijan osaamista toisille siten, että he osaavat opettaa saman sisällön samoilla keinoilla (www-dokumentti, luettu 16.1.2017).

2.3 Tutkiva oppiminen

tukeutuu oppilaan aktiivisuuteen suhteessa opetettavaan sisältöön. Tutkivassa oppimisessa opettaja kehittää ongelmatilanteita ja esittää kysymyksiä, mihin oppilaat kulloinkin tutkimalla ja kokeilemalla pyrkivät löytämään ratkaisuja (Puolimatka 2002, 262).

2.4 Interaktiivinen eli yhteistoiminnallinen oppiminen

kulkee käsi kädessä dialogisuuden kanssa siten, että oppimisessa korostetaan vuorovaikutuksellisia taitoja hyödyntävää opetusta. Oppimisessa tuetaan ja autetaan toista, sekä kuljetaan yhdessä kohti yhteisiä tavoitteita.

2.5 Hiljainen tieto

voidaan määritellä sekä yksilön kokonaiseksi tietopohjaksi, että yksilön ”- -toiminnassa ilmeneväksi aktiiviseksi prosessiksi (Toom 2008, 33).” Viimeisimmässä hiljaista tietoa on opettajan toiminnan ilmiö, jossa hänen toimintansa kuvastaa häntä itseään, ei niinkään mitä hän opettaa.

2.6 Kokemuksellisuutta

voidaan luonnehtia joko oppimisen prosessina tai havaitsemisena. Kokemus saattaa määrittää tunnelmallaan, sisällöllään tai sosiaalisella kompetenssillaan, mitä kokemuksesta opitaan. Jälleen opetettava sisältö ei olekaan tarkasteltuna merkittävin opetuksen osa-alue. Kokemusta tutkineiden piireissä yhteinen tekijä on ajatus, että kokemuksellisen oppimisen pohjalta voidaan rakentaa parempia, joustavampia malleja toimia tulevaisuuden tilanteissa (Puolimatka 2002, 266).

2.7 Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote

suomennettuna kokemuksen ja ihmisen siinä kokemuksessa, näiden kahden yhdessä tutkimista (Rouhiainen 2007).

3 DIALOGI

Tässä luvussa avaamme käsitettä dialogi sekä tarkastelemme milloin se toteutuu ja milloin ei. Mikä on hyvää dialogia ja mikä huonoa dialogia? Dialogin avulla avaamme myös käsitettä *dialogisuus*.

3.1 Mitä on dialogi?

Henna

Sana dialogi tulee kreikan kielen sanoista dia ja logos. Logos tarkoittaa sanan merkitystä, puhetta tai ajatusta ja dia kautta tai lävitse. (Hellquist, 1980, 142) Ensimmäisenä sanaa käytti Platon (Koukkunen, Hosia, Keränen ja Virtamo 2001, 111). Voidaan siis päätellä, että sana dialogi on merkityksen/ymmärryksen virtaamista keskustelijoiden lävitse. Näytelmätekstissä dialogia käytetään kuvaamaan kahden ihmisen keskustelua, jolloin se erottuu yksinpuhelusta eli monologista.

Teatterialan ammattilaisena tiedän, että kahden roolihahmon välinen dialogi ei aina tarkoita tasavertaista keskustelua, niinkuin suomenkielinen käännös väittää. Kahden roolihahmon välinen dialogi saattaa sisältää argumentointia, väittelyä ja toisen henkilön niin sanottua jyräämistä. Tämän vuoksi sana dialogi on syytä erottaa käsitteestä dialogisuus, koska dialogi voi olla myös yksinpuhelua jossa vastaanottaja ei kuuntele.

Dialogisuus ja dialoginen vuorovaikutus on kahden tai useamman henkilön tasavertaista, kuuntelevaa keskustelua (Mäkelä 2009, 15). Löysin sanalle dialogi myös suomenkielisen vastineen; kuunteleva keskustelu (Terveysten ja Hyvinvoinnin laitos, 2015). Mielestäni tämä on erittäin ytimekäs vastine sillä dialoginen vuorovaikutus perustuu kuuntelulle. ”We do not listen to understand, we listen to reply” (Myatt, 2012) (Me emme kuuntele ymmärtääksemme, me kuuntelemme vastataksemme)

Ymmärryksen tavoittelu dialogisessa vuorovaikutuksessa on tärkeää sillä sen avulla pystyy oivaltamaan asioita. Keskustelussa täytyisi noudattaa sääntöä: Älä kuuntele vain vastatakse-

si, kuuntele ymmärtääksesi. Terveyden ja Hyvinvointilaitoksen (2015) internet-sivuilla kerrotaan että dialogisen keskustelun perusta on se, että tavoitellaan yhteistä ymmärryksen tilaa, jossa tutkitaan yhdessä. Tiedostetaan faktat: dialogiin osallistuvien henkilöiden omat todellisuudet ovat olemassa ja saavat olla erilaiset.

Miikka

Dialogi on apuväline ihmiselle ymmärtää toista ihmistä ja samalla itseään. Henna mainitsee henkilöiden todellisuudesta ja miten todellisuudet ilmentyvät dialogisessa vuorovaikutuksessa. Dialogisuus on pelikenttä, joka mahdollistaa henkilöiden todellisuuksien tiedostettavuuden. Pelikentällä on omat sääntönsä, jotka riippuen pelistä määritellään ennen pelin alkua. Dialogisella pelikentällä säännöt määritellään ihmisyyden käsitteen kautta: halutessaan ymmärtää toista ihmistä ja toisen ihmisen salaisuutta, on ihmisen myönnettävä, ettei hän voi olla täysin tietoinen oman todellisuutensa paikkansapitävyydestä tai sääntöjensä totuudellisuudesta. Dialogisuuden sääntö on halu ymmärtää itseään ja toista, jolloin yhteisymmärrys johtaa molemmat pelaajat voittajiksi. Dialogisuus on kahden ihmisen todellisuuden yhteensovittamista. Ollakseen dialogisessa vuorovaikutuksessa meidän tulee kirkastaa itsellemme nämä dialogin säännöt.

Dialoginen pelikenttä on kokemus. Kokemuksen lopputulosta ei voi määrittää ennen kokemuksen alkua, mutta sille voidaan luoda avoin ja ymmärtäväinen ilmapiiri. Jotta kahden henkilön tai kahden dialogisen tekijän suunta saadaan ohjattua kohti yhteisymmärrystä, meidän tulee hyväksyä ettemme voi ennalta määrittää mitä kokemuksesta tulemme oppimaan. Oppi jonka molemmat tulevat saamaan on salaisuus molemmille. Kenties se pysyykin salaisuutena. Koska toisen todellisuus pysyy loppuun asti jäsentymättömänä, ihminen voi olla vain osa kokemuksen virtaa. Kokemuksia ovat yksittäiset tapahtumat elämässä ja kokonaisuudessaan koko elämä. Jotta kokemukselle voi olla avoin, yksilön täytyy hyväksyä ettei hän voi kokemuksen alussa luottaa omaan tietoonsa tai pitää kiinni omista tiedonjyväsistään. Opinnäyte-työssämme keskustelemme ohjaajan ja ohjattavien, ohjaajan (Miikka) ja toisen ohjaajan (Henna), sekä ohjaajien oman sisäisen maailman dialogisuudesta. Koska dialogi johtaa ennalta odottamattomaan lopputulokseen voidaan todeta, että tärkeintä kaikille edellä mainituille on tieto jota heillä ei vielä ole (Lehtovaara 1996, 32).

3.1.1 Mikä on hyvää dialogista vuorovaikutusta?

Henna

Dialoginen vuorovaikutus syntyy, kun ihmiset kohtaavat toisensa tasavertaisina persoonina ja ovat valmiita ottamaan vastaan erilaisia näkökulmia. Dialogissa ei yritetä voittaa toisen argumenttia, toisin kuin esimerkiksi väittelyissä (Mäkinen 2002.) Dialogisen vuorovaikutuksen ei ole tarkoitus argumentoida paremmin, vaan kohdata ihminen ihmisenä, ja ymmärtää hänen taustansa ja argumenttinsa pohjat (Hankamäki 2004, 75.)

Dialogi on kuin hyvä tennispeli. Vuoro vaihtuu puolelta toiselle. Siinä ei kuitenkaan pitäisi olla kyse voittamisesta, vaan siitä mielihyvästä, joka tulee kun asiat loksahdavat kohdalleen. (Koskinen 2010)

Onnistunut dialoginen vuorovaikutus on keskustelua, johon kaikki voivat tulla mukaan kokemuksineen ja näkökulmineen, ja jossa he voivat rauhassa kuunnella toisiaan (Työnohjauksen käsikirja-lukunäyte, 1).

Parhaimmillaan dialogisuus voi rakentaa yhteistä hyvää ja tuoda vuorovaikutukseen osallistujien omaa tapaa ajatella maailmaa. Tavoite on ymmärtää toisen ajatusta; miksi minä en pidä mansikkajäätelöstä vaikka sinä pidät. Toisen erilaisuus hyväksytään ja ollaan valmiita kuuntelemaan ja antamaan tilaa toiselle. Keskustelu ei ole vastapuhelua vaan vastakuuntelua.

Pro gradu-tutkielmassaan Dialoginen työmenetelmä - lastensuojelun verkostopalaverikäytännön analyysi (2009) Minna Mäkelä lainaa Paulo Freireä, jonka mukaan yksi tärkeimpiä vaatimuksia onnistuneen dialogisen vuorovaikutuksen saavuttamiseksi on rakkaus ihmistä kohtaan. (Mäkelä 2009, 19 [Freire 2005, 97-101].) Olemme dialogissa ihmisyyden kanssa, kun meidät yllättää aito rakkaus maailmaa ja ihmistä kohtaan. Haluamme kuunnella, olemme kiinnostuneita muista ja löydämme kyvyn ymmärtää emmekä vain selittää omia näkökulmiamme.

Dialogisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvasta kyseenalaistamisesta haluan käyttää nimitystä positiivinen haastaminen, sillä kyseenalaistaminen kuulostaa negatiiviselle ja sopisi enemmän väittelyssä käytettäväksi käsitteeksi. Positiivinen haastaminen tarkoittaa sitä kyseenalaistamisen laatua, joka perustuu Freiren kuvailemaan rakkauteen ihmisyyttä kohtaan.

Tähän liittyy halu auttaa toista ihmistä oppimaan uutta joko itsestään tai ympäröivästä maailmasta. Haastamisen tarkoitus ei ole pakottaa ihmistä kohti omia näkökulmia, vaan näkemään asioita uudesta vinkkelistä ja perustelemaan sekä itselle että muille ajatuksensa paremmin. Positiivinen haastaminen, joka tapahtuu dialogissa toisen ihmisen kanssa tuottaa pureskeltua ja mietittyä materiaalia. Ilman haastamista ei välttämättä pysty perustelemaan itselleen tai muille ajatuksiaan, koska ei ole nähnyt "kolikon toista puolta". (Peltoniemi & Immonen 2016.) Dialoginen vuorovaikutus vaatii uskon ihmiseen ja hänen kykyynsä toimia, uudistaa ja luoda. (Mäkelä 2009, 19.) Positiivinen haastaminen on siis toisen ihmisen rakkaudellista haastamista kohti ihmisyyttä.

Onnistunut hyvä dialogi on kuuntelua, ymmärtämistä ja kiinnostusta. Freiren mukaan nämä kaikki on liitettävissä luottamukseen, josta syntyy rehellisyyttä ja aitoutta. Tämä taas on lähtökohtana onnistuneelle dialogille. (Freire 2005, 97-101) Marjo-Riitta Ventola ja Micke Renlund (2005) jakavat kirjassaan *Draamaa ja teatteria yhteisöissä* Mezirowin viisi onnistuneen dialogin teesiä:

Osallistuminen

Kaikilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun tai toimintaan.

Sitoutuminen

Tarvitaan pitkäjänteistä työskentelyä ja halua kuunnella ja tunnistaa toisen tunteita sekä ajatustapoja. Sitoutuminen ei saa johtaa riippuvuuteen tai alistamiseen.

Vastavuoroisuus

Tarvitaan keskenäistä kunnioitusta ja huolenpitoa.

Vilpittömyys ja rehellisyys

Osallistujat sitoutuvat avoimeen dialogiin. Osallistujalla on myös oikeus suojata itseään ja säilyttää salaisuutensa.

Luottamus

Dialoginen kohtaaminen edellyttää uskoa toisen ihmisen vilpittömyyteen.

(Ventola&Renlund 2005, 39 [Mezirow 1991])

3.1.2 Vuorovaikutus ilman dialogia

Miikka

On olemassa sanonta: "hän, joka on valmis ampumaan toisen, tulee olla valmis kaivamaan kaksi hautaa. Yhden toiselle, yhden itselleen." Toisin sanoen: elämme vastavuoroisessa to-

dellisuudessa. Mitä toivot itselle toteutuu toiselle, ja mitä toivot toiselle saat myös itselle. Elämme vuorovaikutuksessa, mutta harvoin tiedostamme miten omat päätöksemme vaikuttavat toisiin. Koemme epäoikeudenmukaisuutta jos meitä vastaan rikotaan, mutta samalla oikeutamme omat negatiivissävytteiset mielipiteemme ympäristöstämme. Kokemuksemme menneisyydestä tulisivat ohjata meitä sille polulle, jossa olemme oppineet menneisyydessä tekemistämme virheistä ja osaisimme toimia toisia, mutta eniten itseämme kohtaan oikein. Jotta osaamme toimia tulevaisuudessa oikein, voimme tulkita kokemuksiamme muistimme avulla. Muistimme joka taasen on subjektiivinen. Muistellessamme kokemuksiamme teemme valintoja miten haluamme kokemukset muistaa (Jaatinen 1996, 18).

Kokemuksemme synnyttävät muistimme avulla sisäiseen maailmaamme *hiljaista tietoa*, jota opettajuuden keskuudessa arvostetaan kovin, mutta sen määritelmä on laaja ja paikoitellen harhaanjohtava. Emme voi ennalta päättää mitä menneisyydessä tapahtunutta oppia voimme tulevaisuuden yksittäisissä tilanteissa käyttää, mutta voimme tiedostaa uutta oppia ja yhdistää sitä aikaisemmin opittuun. Hiljainen tieto on muuttuva ajattelumme pohja jota uudet, vastavuoroiset kokemukset täydentävät. Hiljainen tieto sisältää yhteyden toimintaamme ihmisinä ja millaisina me tuomme itsemme esiin tässä todellisuudessa. Hiljaista tietoa on luonnehdittu monellakin eri tavalla (Toom 2008, 34-35), mutta pelkistettynä totean, että hiljainen tieto on laajin osa ihmisen käsitystä itsestään, elämästään ja toiminnastaan. Aina emme osaa sanoin kuvata miksi tietty tapa toimia on tilanteemme huomioon ottaen paras, mutta tunnistamme sen olevan paras. Arvokas näkemys myös on, että ohjaajan käytöksessä näkyekin se kuka ohjaaja on, eikä niinkään mitä hän opettaa (Talib 2008, 154). Tähän ohjaajan käytökseen, taitoon, habitukseen ja koko ohjaajan ilmentymään vaikuttaa hänen koko olemuksensa, historiansa, tiedostamansa tunteen ja tiedostamaton hiljainen tietonsa.

On harhaanjohtavaa väittää, että vastavuoroiset kokemukset ilman dialogia olisivat hyviä tai huonoja. Kokemukset opettavat ja opit auttavat ymmärtämään itseämme suhteessa toisiin. Lehtovaara (1996) puhuu itsen ja toisen salaisuudesta, joka jääkin salaisuudeksi. Salaisuudeksi jota emme pysty selittämään, mutta yritämme kovasti. Väitän, että onnistunut dialoginen polku on yllättävän kapea, täynnä sudenkuoppia ja vaaroja, pelottava, mutta arvoisensa malli toisen ymmärtämiseksi, toisen ja itsen salaisuuden selvittämiseksi.

Onko siis huonoa vuorovaikutusta? Onko oikein väittää, että toinen on toiminut yksittäisen kokemuksen aikana väärin ja hänen tulisi muuttaa tapojaan käyttäytyä tulevissa vuorovaikutuksellisissa tilanteissa? Eikö juuri tämänkaltainen tuomitseminen johda uuteen tuomitsemiseen ja loputtomaan vastakkainasetteluun? Ohjaajana tutkin itsessäni tätä subjektiivisuuden ja objektiivisuuden välistä rajapintaa. Tuomitseminen on synonyymi subjektiiviselle tiedon käsittelylle, jossa toinen osapuoli määrittellään tietynlaiseksi. Jaatinen (1996) luonnehtii opettajan, laajemmin yksilön, tapaa määrittellä yksilöä ulkoisten havaintojen pohjalta epäluotettavaksi ja harhaanjohtavaksi. Hänen näkemyksensä on useiden perustavanlaatuisten filosofisten kysymysten kautta päätynyt lopputulokseen ettei ”- -tällaisella tiedolla ole opetustyön tai oppimisen kannalta mitään todellista merkitystä.” Tapamme käsittää maailmaa oman itsemme kautta, nimetessämme ja jäsentäessämme sitä, tiedostamatta asetamme sen hyvin kapeaan, omaan subjektiiviseen viitekehukseen. Ennen kuin lukija luulee minun demonisoivan subjektiivista tiedonkäsittelyä tuon ilmi, että yhteisymmärrykseen päästäksemme joudumme ensin vertailemaan omaa subjektiivista tietoa toistemme kanssa myötätuntonsa ilmapiirissä. Tämä vertailu tai kilpailu on ihmisyyden olennainen osa. Tietämys omasta minäkuvasta, omista tiedonjyväsistä ja ennen kaikkea ymmärrys omasta, kapean subjektiivisesta tavasta käsittää maailmaa. Subjektiivisuus ja omien näkemyksien sokea puolustaminen ovat silti onnistuneen dialogin vaarallisimmat viholliset.

Kappaleen otsikko ”vuorovaikutus ilman dialogia” määrittää että vuorovaikutusta voi siis olla, vaikka siihen osallistujat eivät haluaisikaan päästä yhdessä yhteisymmärryksen loppupisteeseen. Oman opetusfilosofiani lähtökohta on, että kaikki ihmiset pyrkivät tiedostaen tai tiedostamatta tasapainoiseen lopputulokseen. Tasapaino sisältää sekä hyvän ja pahan, rakkauden ja pelon, kilpailun ja yhdessä toimimisen. Kun ihminen tiedostaa toivovansa itselleen ja muille hyvää, hän löytää itsensä hyvältä polulta ja tiedostaen toivovansa pahaa taasen pahalta. Ensimmäinen askel on tiedostaa, millaisella polulla itse kulkee. Tiedostamisen jälkeen ihminen voi käyttää hyväkseen yhtä ihmisyyden arvokkainta lahjaa, valintaa toimia toisin.

Vuorovaikutus ilman dialogia on valinta. Dialogi on käytäntö jonka voi valita ja jonka jokainen ihminen sisällään tunnistaa onnistuneimmaksi. Väitteeni nojaa jälleen ihmiskäsitykseeni, että jokainen toivoo omassa elämässään pääsevänsä tasapainoon. Puhun tasapainoisesta lopputuloksesta, jossa koko ihmisen kokemusmaailma päättyy yhteen pisteeseen. Tässä pisteessä

ei ole enää hyvää tai paha, pelkoa tai rakkautta. Tämä piste voidaan saavuttaa *objektiivisella havainnoimisella*. Edellä mainittu on onnistuneen dialogin tärkein voimavara ja vielä voimaannuttava sellainen. Vaikka vuorovaikutustilanne vaikuttaakin toisesta negatiiviselta, se ei sitä objektiivisen havainnon kautta ole. Kysymys on kahden olennon kohtaamisesta, kahden olennon kokemuksesta sovittaa omat todellisuutensa yhteen. Toinen kyllä saattaa käyttäytyä negatiivisesti mutta vastaanottaja, dialogin toinen osapuoli voi aina valita, päättäväkö hän loukkaantua, antaa olla tai kääntää negatiivisuus mahdollisuudeksi oppia uutta.

3.2 Taide dialogisen keskustelun avaajana

Henna

Taide-elämys antaa mahdollisuuden tuntea suuriakin tunteita, herkistyä ja tulla kosketetuksi. Suuret tunteikkaat kokemukset pysähdyttävät pohtimaan omia arvoja ja asenteita. Osallistuessaan itse taidetoimintaan elämys antaa taiteellisen kokemuksen lisäksi kokemuksen yhteenkuulumisesta ja nähdyksi tulemisesta (Ventola&Renlund 2005, 36.) Taide avaa mahdollisuuden dialogiseen keskusteluun, sillä sen kautta joudumme kohtaamaan omia ennakkoluuloja ja asenteita, jotka saattavat toimia hidasteena keskusteluyhteyden saavuttamisessa. Ihmisten väliltä löytyy kommunikaatio, kun omat ennakkoluulot ja asenteet häviävät.

Taiteella on monia keinoja toimia dialogisen keskustelun avaajana. Esimerkiksi sosiokulttuurinen innostaminen taiteen keino, jonka kantavana filosofiana on ihmisen kyky dialogiseen vuorovaikutukseen maailman kanssa. Sosiokulttuurisen innostamisen filosofia on alunperin lähtenyt Ranskasta toisen maailmansodan aikaan ja se pyrki yhteiskunnan uudelleenrakentamiseen sosiaalipedagogisen toiminnan kautta. Sen tarkoitus on pyrkiä kuuntelemiseen ja kunnioittamiseen ihmisten välisissä tilanteissa. Tämä synnyttää dialogia sellaisten ryhmien välille, jotka eivät muuten olisi toisiensa kanssa tekemisissä. Sosiokulttuurisessa innostamisessa Taide-, ja kulttuuritoiminnan merkitys on mittava. (Ventola&Renlund 2005, 35.)

Taide vaikuttaa ihmisiin. Vuonna 2013 ystäväni oli katsomassa ensi-iltaa Landia -näytelmästä Studiotheateri Reaktiolla Kokkolassa. Landia on tarina perheestä, jonka ytimessä on perheen ainoa noin 6-vuotias poika. Näytelmän katsottuaan ystäväni oli liikuttunut, sillä hän on perheen ainoa lapsi ja pienen pojan kokemukset näytelmän raameissa loivat hänelle samaistu-

misen kokemuksen. Ystävänä sai aukaistua omia lukkojaan elämässä ja oli rehellinen itselleen. Hän alkoi keskustella ongelmistaan rehellisesti ja avoimesti ympärillä oleville ihmisilleen. Henkisten lukkojen avauduttua, myös mahdollisuus dialogiseen vuorovaikutukseen avautui. Vertaan tätä Mezirowin onnistuneen dialogin teesiin: vilpittömyys ja rehellisyys. (Ventola&Renlund 2005, 39 [Mesirow 1991]). Osallistujalla on mahdollisuus pitää omat salaisuutensa, mutta hänen täytyy olla rehellinen itselleen, jotta dialoginen kohtaaminen olisi mahdollista.

Esimerkki on vain yksi miljoonista, jolloin taide on vaikuttanut ihmisen elämään ratkaisevasti ja auttanut dialogisessa vuorovaikutuksessa. Taiteesta -ja Kulttuurista hyvinvointia-toimintaohjelmassa 2010-2010) raportoitiin taiteen vaikutuksesta hyvinvointiin ja raportti annettiin peruspalveluministeri Susanna Huoviselle, sekä kulttuuri- ja asuntonministeri Pia Viitaselle 16.4.2015. Huovinen sanoo:

Erilaiset taidelähtöiset toimintamuodot sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat osoittaneet vaikuttavuutensa. Taidetoiminta on otettava vahvasti huomioon edessä olevassa sote-uudistuksessa erityisesti ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Taiteen merkitys on tiedostettu myös työhyvinvoinnin kannalta. On olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että kulttuurin harrastaminen vaikuttaa myös työhyvinvointiin. Mitä enemmän käy teatterissa tai konserteissa, sitä parempi on työhyvinvointi (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2015)

Raportti koski vain Sosiaali-, ja Terveysalaa, mutta jo sieltä saadut ratkaisevat tulokset perustelevat taiteen vaikuttavuutta ja miten taide voi, esimerkiksi työyhteisöissä, mahdollistaa dialogisen keskustelun ja avata näin mahdollisuuden ihmisten väliselle kommunikaatiolle. Kuunteleva keskustelu auttaa esimerkiksi sairaanhoitajaa näkemään potilaan tarpeen paremmin, jolloin potilas huomioi myös sairaanhoitajan.

Teatteriprosessin rakenne pohjautuu kuuntelemiseen ja toisten ymmärtämiseen: "Lavalla et ole koskaan yksin, sinä olet siinä joko yhdessä toisen ihmisen kanssa, tai yhdessä yleisön kanssa, koko ajan vuorovaikutuksessa" (Lahti, 2013).

Taideharjoitteet, kuten kuningasnäytteleminen, luovat dialogista vuorovaikutusta. Yksi osallistujista tulee huoneeseen tietämättä tulevista tapahtumista, kun muille osallistujille on kerrottu kyseisen näyttelijän haisevan pahalta. Muut osallistujat näyttelevät pahalta haisemisen, kämmenten läpäisystä asetelma vaihtuu, ja muut näyttelevät kuninkaan. Lopussa kuninkaana

olleelta kysytään harjoitteesta, ja harjoitteesta keskustellaan koko ryhmän voimin. Harjoite kertoo oleellisen vastavuoroisuudesta ja dialogista. Kun asemastaan tietämätön tyyppi tarkastelee ja kuuntelee ympärillään olevia, hän saa impulssin “olen kuningas”.

Toisena esimerkkinä vuorovaikutuksesta taiteen keinoin on yhteisötaide. Yhteisötaide muodostuu taiteilijan ja yhteisön kohtaamisessa, jossa ideana on aito kiinnostus sosiaalista ympäristöä ja ihmisiä kohtaan. Taidetta tehdään yhteisön ehdoilla, heistä lähtöisin ja heitä varten. Yhteisötaide ei ole taiteilijan esitys yhteisöstä, vaan kaikki tekijät osallistuvat suunnitteluvaiheesta esittämiseen. Taiteen tekijää ja yleisöä ei eroteta toisistaan, vaan he muodostavat yhdessä taiteen tekijän ja vastaanottajan. (Yhteisötaide-verkkosivu.[Haapala 1999; Hiltunen & Jokela 2001, 9-10; Yhteisötaideverkkomateriaali 2008.]) Yhteisötaide on ihmisille toteutettua taidetta, jossa ihmisten kokemus taiteesta näkyy ja dialoginen kommunikaatio taiteilijan ja taiteen kokijan kanssa tulee näkyviin.

Tärkeä osa maailmanhahmottamistamme tapahtuu taideteosten kautta. Hankamäki (2015, 244) lainaa Buberia, jonka mukaan taide syntyy kohtaamisen tapahtumasta ja voi siksi toimia kohtaamisen, dialogin, välineenä.

3.2.1 Miksi valitsimme taiteen vuorovaikutuksen keinoksi

Miikka

Järjestämämme esiintymistaitokurssi oli osa prosessia jota kutsun *kokemukselliseksi taideteokseksi*. Taideteos otti ensimmäiset askeleensa keskustelusta järjestää esiintymistaitoja ilmi tuovia kurssi ja viimeiset askeleensa opinnäytetyömme kirjallisen työn viimeisten sanojen kirjoitettua. Tämän taideteoksen pensselinä oli dialogi ja dialogisuuteen päästäksemme käytimme taiteen keinoja. Luontevinta kahdelle taiteilijalle oppia dialogisuutta oli alkaa keskustella dialogisuudesta ja kurssi oli merkittävä osa tätä oppia. Henna puhui aikaisemmassa kappaleessa yhteisötaiteesta, jonka keskeiset tekijät ovat kaikki prosessiin osallistuneet tekijät. Dialogisuuden näkökulmasta tekijöitä olivat minä ja Henna, esiintymiskurssin ohjattavat, työtä kritisoineet ja ohjaavat opettajat ja kanssaopiskelijat, sekä vallitseva, muuttuva ympäristö. Opetimme Hennan kanssa taiteellisten työtapojen kautta sekä itsellemme että ohjattaville vuorovaikutuksellisia tilanteita ja miten niitä voidaan muokata sekä ohjata kommunikoivaan

suuntaan. Näkyikö taide ainoastaan esiintymiskurssissa? Miksi näemme taiteen merkittävimpänä osana prosessia vaikka näennäisesti dialogisuutta käsiteltiin taiteen avulla ainoastaan kurssin aikana? Miksi taide?

Luonnehdin taidetta samoin kuin Mika Karhu (2013) tietämisen ja ajattelemisen välineenä. Prosessin alussa sekä minulla että Hennalla oli suuri määrä non-verbaalista hiljaista tietoa, jonka koimme tarpeelliseksi tuoda ihmisten ulottuville. Päätelimme keskustelumme pohjalta, että ihmiskäsityksemme on samanlainen: ihmisellä on tarve tuoda itseään esille ja ymmärtää omaa suhdettaan ympäröivään maailmaan ja tämän ilmiön esilletuomiseksi tarvitsimme sopivia työkaluja. Minä halusin ymmärtää Hennan näkemyksiä omasta todellisuudestaan, ja Hennalla taasen halu minusta. Emme alussa vielä ymmärtäneet käyttävämme dialogia tai pyrkinet luomaan omia sääntöjämme välillämme olevan dialogisuuden kirkastamiseksi. Alussa meillä oli tarve tuoda itseämme mahdollisimman paljon esille, jotta ymmärtäisimme haluamme kertoa enemmän keitä me olemme, emme niinkään mitä tiedämme (Talib 2008, 154).

Dialogisuuden tavoitteena on luopua omasta näkemyksestä, jos se ei palvele yhteistä lopputulosta. Taiteelliset työtavat riisuvat ylimääräisen verbaalisen ulosannin ja jättävät tilalle objektiivisen kokemuksen, jonka jokainen osallistuja kokee omassa todellisuudessaan. Tämä kokemus on arvokas, jos osaamme ymmärtää saman kokemuksen eri näkökulmat, toisten kokeman todellisuuden. Taideteoksessamme, opinnäytetyöprosessissa, pyrimme laajentamaan omaa yksilöllistä todellisuuden hahmottamistamme luomalle sosiaalisen ja taiteellisen kokemuksen. Kyse ei ole siitä oliko kokemus hyvä tai huono, vaan yhteisöllisestä, laajentuneesta maailmankatsomuksesta, oman todellisuuden yhdentymisestä toisten todellisuuksien kanssa (Karhu 2013, 46).

Opinnäytetyömme on itsessään taideteos, jota jokainen osallistuja kokee omassa todellisuudessaan. Taideteokselle taas ominaista on sen merkityksien jatkuva muutos. Osallistujien hiljainen tieto yhdistettynä taiteelliseen työtapaan toimivat työkaluna uusien merkityksien ilmaisemiselle (Karhu 2013, 48). Taiteen merkityksestä keskustellaan sekä pedagogien, filosofien, teologien yms. keskuudessa niin laajasti, että jätän sen käsittelemisen kokonaan toisiin töihin.

Taiteessa ei ole oikeaa tai väärää tapaa toimia. Näin ollen taideteoksen lopullinen muoto on jatkuvasti muuttuva, uusia subjektiivisia näkökulmia luova ilmiö. Vuorovaikutukselle taide on näin ollen arvokasta, sillä dialogisessa vuorovaikutuksessa tulee nähdä oikean ja väärän läpi kohti vastapuolen todellista olemusta. Taide ja dialogi ovat toisiaan täydentäviä työkaluja, kuin vasara ja naula samassa laatikossa. Vasaralla voi lyödä muutakin kuin naulaa ja naulan voi lyödä kiinni ilman vasaraakin. Yhdessä ne kuitenkin luovat lyömättömän parin, joka pääsee toivottuun lopputulokseen.

3.2.2 Henna

Teatteri-ilmaisun ohjaaja eli TIO, on koulutuksen jälkeen teatterialan ammattilainen. Hänellä on mittavat ryhmänohjaajan taidot, ja hän osaa soveltaa teatterilähtöisiä menetelmiä esimerkiksi yhteisöjä ohjatessa. (Centria Ammattikorkeakoulu 2012.)

Eija Jalkasen (2011, 30) opinnäytetyön haastattelussa haastateltava Siren määritteli TIOa sanoilla *”ryhmälähtöinen, tietynlaisen virtaavan dialogin käynnistäjä”*. Siren kertoi myös valinneensa TION koulutuksen siksi, että se oli lähempänä hänen ajatuksiaan ohjaajuudesta. Vertailukohtana hän käytti Teatterikorkeakoulusta valmistuvien ohjaajien *”minälähtöistä”* ohjaajuutta, kun taas TIO on ryhmälähtöinen ja dialoginen.

Dialoginen ohjaajuus on minulle tärkeä asia TIOksi opiskellessani, sillä rakastan ihmisiä ja ihmisyyttä. Ilman kiinnostusta ihmisyydestä, en voi saavuttaa dialogista vuorovaikutusta. (Freire 2005, 97) TIONa toimiessani haluan käyttää dialogisuuden avaamiseen tanssia ja liikettä yhtenä välineenä.

Tanssi mahdollistaa itsensä peilaamisen toisten kautta. Miikan kanssa keskustellessa olemme todenneet, että me ihmiset toimimme toistemme peileinä. Tämän vuoksi dialoginen keskustelu on tärkeää, koska meidän on kohdattava toisemme: *ihminen ihmisenä ihmiselle*. (Immonen&Peltoniemi, 2016.)

Olen ollut peili tutkittavilleni, mutta myös tutkittavat ovat olleet peilejä minulle. Nämä heijastumat ovat olleet monikerroksisia dialogeja, joissa tanssiva ihminen

kohtaa itsen toisen kautta mutta myös menneisyytensä symbolisella tasolla. Tanssiva ihminen kohtaa toisen, sanattomasti. (Ylönen 2004, 34)

Liike on yksi dialogin saavuttamisen muodoista, sillä siinä ei tarvita turhaa tekstiä. Sinulla on kehosi, sykkeesi, ja jalkaudut kuuntelemaan toista ihmistä. Näin ihminen ei pysty selittämään tai valehtelemaan sanojen kautta. Ihmisen täytyy kuunnella toista muilla tavoin ja antautua vuorovaikutukselle. Kommunikaatio on selkeää ja virtaavaa, kun kuuntelu toteutuu. Kukaan ei jyrää tai halua muuttaa toista.

Tanssiminen on yksi tapa hahmottaa todellisuutta. Yhdessä tanssimisessa avautuu ihmisen ruumiillisuus, toiset ja ympäristö. Tanssimisen keskiössä on kokemus ja aistisuus, jossa sanat ovat toissijaiset. Kommunikaatio tapahtuu liikkeessä ja antautuminen tanssiin mahdollistaa toisin kokemisen suhteessa itseän, toisiin ja ympäristöön. (Sovella Taidetta 2016)

Tanssin avulla avautuu osa ihmisyydestä: olemme kaikki samanlaisia olioita, toistemme peilejä, erimuotoisia ja erikokoisia, mutta samaa lajia. Tanssiminen voi olla tuokio, jossa voi kommunikoida monenlaisten ihmisten kanssa. Liike on tapa ymmärtää maailmaa. (Heinonen 2005, 101.) Tanssi ja liike on minulle yksi tärkeimmistä välineistä dialogisuuden saavuttamiseksi ja sen avaamiseksi. Tästä johtuen minun oli myös luonnollista lähteä rakentamaan kurssia liikkeen lähtökohdista.

TIO:n ja musiikkipedagogin yhteinen opinnäytetyö dialogisuudesta tuntui luonnolliselta, koska musiikki, tanssi ja teatteri ovat hyvin lähellä toisiaan. Ilman toista ei olisi toista: ei ole olemassa näytelmää tai elokuvaa, jossa musiikkikuljetuksella ei olisi merkitystä, eikä ole olemassa keikkaa, jossa visuaalisuudella tai esiintymisellä ei olisi merkitystä. Miikan musiikkipedagogin ammattitaidon avulla olen oppinut paljon laulamista ja äänenhallinnasta, ja olen löytänyt uudenlaisia taiteellisia tekniikoita. Keskusteluissamme olen oppinut eniten dialogisuudesta ja siitä, miten erilaiset persoonat eivät vaikeuta dialogisen vuorovaikutuksen saavuttamista.

3.2.3 Miikka

Opiskeluni aikana musiikkipedagogiksi, etenkin laulunopettajaksi valmentautumisessa, toivoin järjestämälläni laulutunneillani kovasti ohjaajan ja ohjattavan välistä vuorovaikutusta sekä ohjattavan oivaltavan uusia toimintatapoja avoimen vuoropuhelun avulla. Varsinkin äänenmuodostuksen kouluttamisessa oli merkityksellistä lähteä ohjattavasta itsestään.

Ajatus kuulostaa nyt itsestäänselvältä, mutta opiskelujeni aikana jouduin erikseen opettelemaan ohjattavan kuuntelemista jokaisella laulutunnilla. Keskusteluissa muiden laulunopettajien kanssa huomasin yhden ajatuksen korostuvan muita kirkkaammaksi: luottamus ohjaajan ja ohjattavan välillä. Samasta luottamuksesta, mistä Henna puhui aikaisemmin, on taasen dialogin avulla saavutettava olotila.

Kurssimme suunnittelun alkuvaiheessa halusin tehdä sekä itselleni että Hennalle selväksi millainen kouluttaja tai ohjaaja haluan olla. Vuosien opiskelun ja kurssimme jälkeen päädyin dialogisuuteen. Luonteeseeni kuuluu olennaisesti maailman ja totuttujen arvojen sekä normien kyseenalaistaminen. Kyseenalaistamisen pohjana taas tulee olla valmistautunut jatkuvaan muutokseen ja toimintaan (Freire 2005, 96). Opinnäytetyömme taustalla halusin esiintyä omistautuvana muille ihmisille, osapuolena taiteelliselle dialogille laulun ja äänikouluttamisen avulla.

Dialogin harjoittamisessa laulamista ja äänenmuodostusta voidaan käyttää mainiosti työkaluina, mutta onko näiden taitojen harjoittamisesta ohjattavalle hyötyä?

Yksilön ääni on henkilökohtainen, joten äänen harjoittaminen ja musiikki harjoittaa yksilön kaikkea kehitystä. Ainoastaan jo ohjattavan sosiaaliselle kehitykselle musiikista ja laulamisesta on löydettävissä hyötyä, vaikka sitä ei voida tai sitä on vaikeampaa mitata (Ahlman 2014, 28). Opinnäytteemme aiheeseen vedoten, musiikilla ja laulamisella on todettu olevan positiivisia vaikutuksia myös kielelliseen kehitykseen, oppimiseen ja muistiin (Emöke 2014, 21-22).

Opinnäytetyömme alkuvaiheilla tiesin Hennan ja minun välisessä yhteistyössä olevan selittämätöntä voimaa. Kaikki tuntui oikealta. Olimme ja olemme edelleen kiinnostuneita samoista aiheista ja ajatuksista, ja molempien maailmaa siivittää halu ymmärtää toista. Olen oppinut

yhteistyömme kautta ymmärtämään käsitettä positiivinen haastaminen (Immonen & Peltola, 2016), ja sisäistämään todella mainitsemiamme dialogin eri työkaluja.

4 KURSSI

Opinnäytetyön toiminnallis-taiteellisena osana oli järjestää kurssi Centria-ammattikorkeakoulun opiskelijoille, ja kurssin taustalla oli esiintymistaitojen kartuttaminen esimerkiksi presentaatiota tehdessä tai muusikkona toimiessa.

4.1 Kurssista

Kurssille osallistui viisi opiskelijaa; kaksi IT-alalta, kaksi musiikin, ja yksi teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutusohjelmasta. Kurssin jaoinme kahteen eri osaan, ääneen ja liikkeeseen. Henna teatteri-ilmaisun ohjaajan näkökulmasta painotti liikettä, tanssia ja kontaktin voimaa ja Miikka ääntä, musiikkia sekä esiintyjyyttä.

Henna

Ryhmäämme oli alunperin osallistumassa noin 16 ihmistä, joista suurin osa oli vaihtopilaita tai muualta tulleita opiskelijoita. Jotta voit toteuttaa "taiteellista visiota", toivot tietenkin mahdollisimman suurta osallistujamäärää. Kuvittelin, että teemme massiivisia koreografioita, joiden kautta pystyisin tutkia ihmisten kontaktia ja vuorovaikutusta keskenään. Totuus tuli vastaan ja tajusin, että joudumme toteuttamaan kurssia vain meidän kolmen voimin. Voiko vuorovaikutusta tapahtua, jos ryhmä jää yhden osallistujan ja kahden ohjaaja-osallistujan varaan? Kysyin tätä suoraan kurssille osallistuneelta Matiakselta ja hän vastasi:

Ryhmän pienuudella oli varmasti vaikutusta mm. siihen millaisia tehtäviä ohjaajat valitsivat ja miksi. On tiettyjä tehtäviä jotka toimivat vielä paremmin varmasti massassa, olisi ollut hauska kokeilla niitä, jos porukkaa olisi ollut vaikka 20 hlö. Mielestäni kurssi toteutui mukavasti näinkin, oli vahva ydinporukka koko ajan läsnä. (Källi, 2016)

Kommunikaation luominen sekä luottamuksen löytäminen, erityisesti pienryhmässä, on tärkeää, jotta dialogista keskustelua voi toteuttaa. Luottamus on yksi Mezirowin onnistuneen dialogisen vuorovaikutuksen teesistä (Ventola&Renlund 2005, 36[Mezirow 1991]). Luottamuksen rakentaminen aloitetaan ensimmäisestä kokoontumisesta lähtien, ja sille annetaan

aikaa kehittyä. Tapio Toivasta (1998, 70) lainaten: “Vuorovaikutus muuttuu ohjaajan haluksi paljastaa oppijan mahdollisuuksien äärirajat.” Yhdyn Toivasen sanoihin siinä, että vuorovaikutus, eli kommunikaatio ohjaajan ja ohjattavien välillä auttaa löytämään itsestään uusia puolia. Toivanen (1998) käsitteli kirjassaan teatterin tekemistä koululuokassa, mikä osaltaan myös puoltaa taiteen avulla ihmisten välisen kommunikaation eli dialogin löytämistä. Oppilaat pääsevät lähelle niitä mahdollisuuksia mitä heillä on tälle maailmalle antaa, koska he pystyvät tutkimaan itseään rauhassa suojatussa ympäristössä ja tekemään yhdessä ilman esteitä.

Kun olin ohjaajana hyväksynyt ryhmän pienuuden, aloin käyttää sitä hyödyksi esimerkiksi keskusteluissa: on helpompi tutustua pienemmässä porukassa. Kaikilla on mahdollisuus sanoa oma mielipiteensä, kun kysyt kysymyksen. Lopuksi kysyimme Matiakselta kurssista nousseista tuntemuksista ja hän vastasi: “Oli erityisen nautinnollinen kurssi! Opin paljon uutta kommunikoinnista, habituksesta ja havaitsemisesta.”

Miikka

Kurssimme, kuten kaikkien kurssien, taustalla oli halumme päästä opettamaan niitä taitoja, joita itse koimme tärkeiksi ihmisen henkisen ja miksei fyysisen kehittymisen kannalta. Samoin kuin Henna, myös minulla oli suuria odotuksia kurssin suhteen, lähinnä kurssille osallistuvien ohjattavien lukumäärässä. Odotukset itsessään eivät ainakaan helpottaneet kurssin suunnittelua, sillä suunnitelmat olivat valmistettu 16 oppijalle. Tänä aikana minulla vielä oli valmiita tuntisuunnitelmia tai ainakin käsitys siitä, mitä suurelle ihmisjoukolla tulisi ilmaisutaidoista opettaa. Esimerkiksi ensimmäisellä tunnilla tarkoitus oli kertoa kurssin sisällöstä ja luennoita esiintymistaitojen merkityksestä ihmisen itseilmaisulle.

Ennen jokaista tuntia suunnittelin mitä seuraavalla tunnilla haluan käsitellä, mutta en valmistanut kokonaisuudelle kurssille suunnitelmaa, vaan annoin kurssin tavoitteiden luoda itse itsensä, mitä pidemmälle kurssia edettiin. Tässä näkemyksessä korostui oma ajatukseni dialogisuudesta. Alussa ohjaajalla ja ohjattavalla on taitoja ja tietoja, joita tässä todellisuudessa pyrittiin sovittamaan yhteen. Koska dialogille merkityksellistä on muutos kohti oman itsensä ymmärtämistä suhteessa ympäröivään maailmaan, halusin antaa jokaisella tunnilla mahdollisuuden dialogisen kokemuksen johtaa meidät vielä tuntemattoman tiedon äärelle (Jaatinen1996, 23).

4.1.1 Harjoitteet dialogin näkökulmasta

Henna

Kontakti-improvisaatio on yhden tai useamman henkilön kanssa tapahtuva tanssin tai liikkeen muoto, jonka perustana on vuorovaikutus osallistujien välillä. Siinä ei ole tiettyä rytmiä tai koreografiaa, vaan sen tärkein elementti on toisen kuuntelu ja sanattoman viestinnän avulla saavutettu kuunteleva keskustelu. (Kontakti-Improvisaatio.net 2016.)

Kontakti-improvisaatioharjoitteet ovat hyviä saamaan aikaan vuorovaikutusta. Suomalaisessa kulttuurissa halailu ja muu koskettaminen ovat vähäisiä, vaikka tutkimuksissa on todettu kosketuksen olevan yksi ihmisen tärkeimmistä sanattomista vuorovaikutuskeinoista (Hemánus, luettu 8.5.2016).

Tein kontakti-improvisaatioharjoitteita kurssilla, joista yksi jäi erityisesti mieleeni. Osallistujat kuuntelivat ensin toisiaan istuen tuolilla, jonka jälkeen he ottivat impulsseja toisistaan: kun toinen alkoi hengittää raskaammin, toinenkin alkoi tehdä sitä samaa ja pikkuhiljaa he alkoivat suurentaa eleitään. Vähitellen he nousivat tuoleiltaan ja Matias alkoi liikkua Miikan pysyessä paikoillaan. Tärkeintä oli kuuntelu. Harjoite päättyi niin, että parit sulivat yhteen kuin kynttilät, saavuttaen jälleen takaisin fyysisen kontaktin toisiinsa.

Harjoite itsessään kertoo toisen kuuntelusta ja toisesta vaikuttumisesta, vuorovaikutuksesta. Kontaktiharjoite päättyi ja huomasin Miikan olevan vaikuttunut. Keskustelimme pinnalle nousseista tunteista avoimesti. Harjoitteeseen vaikuttaa aina ihmisen elämäntilanne ja siksi on tärkeää, että osallistujille annetaan lupa tuntea ne tunteet, mitkä nousevat sillä hetkellä pinnalle.

Pelkkä fyysisen kontaktin luominen toiseen ihmiseen sekä läsnäolon tunteminen toisesta ihmisestä saa ihmisen avautumaan. Fyysinen kontakti toiseen ihmiseen voi olla monelle pelottavaa ja luoda henkisen esteen kommunikaatiolle. Kontakti-improvisaatiota käyttäen fyysinen "este", toisen ihmisen koskettaminen, on poistettu ja sen häviäminen poistaa psyykkisen esteen. Näin avautuu mahdollisuus dialogiseen vuorovaikutukseen, koska ei ole fyysisiä rajoitteita, jotka jo olemassaolollaan luovat olettamuksia toisesta.

Opiskeltuani Yhdysvalloissa sain koreografiltani Jayme Hostilta uuden tanssiharjoitteen, jota käytin myös tunnilla. Tässä tanssi, koreografia on lähtöisin tanssijoista itsestään ja minä, koreografina olen ollut vain näennäinen innoittaja. Harjoitetta varten olin kerännyt omia inspiraatio-sanoja, jotka toimivat myös osallistujille inspiraationa liikkeeseen. Esimerkiksi sana "ystävä". Osallistujat lähtivät aluksi liikkumaan tilassa ja kerroin heille harjoitteen kulun: Sanoituani "ystävä" he ottavat siitä impulssin lähteä tekemään liikettä. Kun harjoite oli viety loppuun, osallistujat esittelivät liikkeensä muulle ryhmälle. Tämän jälkeen kerroin ehdotukseni askelkuvioista, jolla tanssi lähtee liikkeelle ja osallistujat sen jälkeen päättivät mitä harjoitteessa tuotetusta liikemateriaalista otettiin mukaan tanssiin.

Vuorovaikutus ja dialoginen ohjaajuus olivat tässä harjoitteessa avainasemassa sillä keskustelemalla tasavertaisina tekijöinä loimme sen yhdessä. Freire (2005) puhuu astioista. Opettaja panee oppilaat opiskelemaan ulkoa. He ovat astioita, joita opettaja täyttää vedellä, tiedolla ja sen parempi opiskelija mitä suostuvaisempi astia. Kuitenkin kaadettu vesi tai tieto, haihtuu ajan myötä pois. Oikea tieto syntyy oivaltamisen, haasteiden ja kyseenalaistamisen kautta. (Freire 2005, 78.) Silloin tieto ei ole kaadettu astiaan vaan sulatettu astian kanssa yhteen. Kyse tässä luodussa tanssissa oli oivaltamisesta: "--jos tää liike tulee nyt tähän, niin sit ehkä vois tulla tää." Tanssin avulla opettelimme tasavertaista vuorovaikutusta. Kaikkien ideat otettiin vastaan ja kehitimme niitä yhdessä. Ohjaaja-koreografina minun tehtäväkseni jäi turvata luomisen ilmapiiri ja positiivisesti kannustaa osallistujia.

Omana tanssi-innoittajana on ollut Isadora Duncan: "-- en halua enää koskaan tanssia missään muussa rytmissä, kuin oman sieluni rytmissä." (oma käänös, Brown, Mindlin, Woodford 1998, 9). En ole koskaan ollut innostunut niin sanotusta "laskemisesta", koska mielestäni se rikkoo tanssin olemusta, sielua. Tanssia opiskellaan melkein aina niin, että joku seisoo edessä ja näyttää mitä tehdään. Silloin ei tapahdu dialogista vuorovaikutusta, sillä opiskelijat matkivat mitä tehdään eikä välttämättä sisäistä opittua. Osallistujat eivät pääse osallistumaan tapahtuvaan toimintaan (Ventola&Renlund 2005, 36[Mezirow 1991]).

Miikka

Jaan omat harjoitteeni kolmeen osa-alueeseen: Ajatuksen selkeyttämiseen, kontaktiin ja harmoniaan. Harjoitteissa käytettiin musiikillisia, mutta pääosin kielellisiä ja vuorovaikutuksellisia elementtejä.

Ajatuksen selkeyttäminen on minulle yksi tärkeimmistä dialogisuuden osa-alueista. Sanoilla itsellään on suuri merkitys ymmärrettävyyden ja selkeän dialogin kannalta. Sanalla on kaksi ulottuvuutta: reflektio ja toiminta. Niiden vuorovaikutus on niin kiinteää, että jos toinen - - - uhrataan, kärsii toinenkin välittömästi (Freire 2005, 95). reflektion avulla ohjattava oppii ymmärtämään sanan taakse kätkeytyvän merkityksen ja toiminnan avulla muuttamaan merkitystä omalle toiminnalleen ominaiseksi. Ajatuksen, sanojen selkeyttämisen taustalla minulla oli halu saada ohjattavat kuuntelemaan itseään ja keskittymään ulos tuleviin ajatuksiin. Esittelin tehtävänä tilanteen, jossa kaksi ihmistä kohtaavat ja kertovat itsestään muutamalla lauseella. Matias kohtasi Hennan, molemmat puhuivat hetken ja lopulta rauhoittuivat kuuntelemaan toista. Lauseet olivat yksinkertaisia kuten: opiskelen musiikkia Kokkolassa tai olen 24-vuotias.

Harjoitteen lopputuloksena dialogin kannalta oli kuunnella toista tai antaa toiselle tilaa. Vaikka vuoropuhelu olikin vain toiselle vastaamista, dialogin harjoittamisen kannalta harjoite pääsi tavoitteisiinsa. Kun lauseet olivat sanottu, ohjattavat siirtyivät tilanteesta pois ja keskittyivät selkeyttämään ajatuksiaan tulevaa tilannetta varten. Toistimme harjoituksen neljä kertaa, minkä viimeisellä kerralla ohjattavat osasivat jo jättää jännityksen pois ja jakaa ajatukset selkeinä, lyhyinä ja ytimekkäinä toisilleen. Tässä harjoitteessa kyse oli sosiaalisesta *kokemuksellisesta oppimisesta*, mutta Hennan osallistuessa sekä ohjaajana että ohjattavana voidaan puhua myös *vastavuoroisesta oppimisesta* ja *jaetusta asiantuntijuudesta*.

Dialogisuuden ilmiö toistui harjoitteessa jatkuvana ilmiönä, johon pääsimme kokemuksellisen oppimisen seurauksena. Kokemuksessa dialogin kannalta käytimme yhteistoiminnallista oppimista, jossa toivottuun dialogiseen päämäärään päästiin yhteistoiminnallisella toiminnalla (Salakari 2007, 55). Kumpikaan tapa, ei Matiaksen tai Hennan, olla vuorovaikutuksessa ollut väärä tai oikea. Ne olivat vain heidän parhaaksi katsomiaan tapoja olla toisen kanssa. Omas ta näkökulmastani pääsimme sille vuorovaikutukselliselle tasolle jota olin suunnitellut, objektiiviseen kohtaamiseen toisen ihmisen kanssa ilman pelkoa, odotuksia tai ennakkointia toisesta.

Kontaktin tai kohtaamisen luomista harjoittelimme Kokkolan keskustassa. Tunnille osallistui minä ja Matias. Olin kiinnostunut näkemään, mikä estää tai edesauttaa ihmisten välistä kontaktia. Kävelimme ihmisiä vastaan ja harjoittelimme eri ajatusharjoitteiden avulla kohtaamista. Yksi suosikeistani oli kuvitella olevansa näkymätön. Tällä harjoitteella pyrimme selvittämään miksi yleensä kaipaamme kontaktia toisten kanssa. Näkymättömyyden tavoitteena on suhtautua maailman mahdollisimman objektiivisesti.

Ihmistä ohjaa sosiaalisen yhdessäolon tarve (Rainio 1975, 41). Teoria on jo vanha mutta täysin toimiva. Nykyään sama tarve on olemassa sosiaalisessa mediassa, jos se aikaisemmin onkin perustunut tarpeeseen selviytyä ainoastaan ryhmän osana. Tuntimme lopuksi kysyimme molemmat osaltamme vastaantulijoilta kysymyksen: mitä mieltä olette ihmisistä? Tavoitteena oli hyväksyä omat pelot dialogisesta kontaktista ja lopputuloksena saimme myös vastaajat aktivoitumaan kontaktiin kaikkien vastatessa jotakin.

Kohtaamisen harjoitteessa toimimme *havaitsemalla* ympäröivää maailmaa. Tällainen oppimismalli on tuttua kielen ja tapojen opiskelussa, niin kutsutussa *mallioppimisen* metodissa (Salakari 2007, 49). Vastaan käveleviä ihmisiä oli monia, emmekä tällaisessa tilanteessa voi tehdä syvää analyysia millaisia olentoja ympärillämme on. Saatoimme vain tehdä huomioita siitä miten olennot toivat itseään esille. Tämän avulla opimme myös itsestämme, miten meidän tulisi havaintoja tekemällä oppia olemaan paremmin yksiä ympärillämme esiintyvistä olennoista, olentoja olentojen keskellä. Pyrimme toiminnallamme jälleen objektiiviseen havainnointiin, jonka lopputulemana oli päätelmä: ”olennot ovat, mitä ne ovat, koska ne ovat.” Matiasta haastatellessani päädyimme luontaisesti jälleen subjektiiviseen näkemykseen, että ”kokemus oli hyvä.” Yksittäisellä havainnolla ei ollut merkitystä, vaan kokemuksella objektiivisesta havainnoimisesta. Kokemus oli yksilön näkökulmasta täydellisen objektiivinen, kunnes kokemuksesta pyydettiin subjektiivista näkemystä.

Harmonia on musiikin yksi kolmesta perustekijästä. Kaksi muuta ovat melodia ja rytmi. Harmonia kuuluu erottamattomasti dialogiin, musiikillisen toiminnan pohjautuvan toisten huomiomiselle, osallistumiselle, tavoitteellisuudelle sekä onnistumisen kokemuksille (Ahlman 2014, 5). Harmonia on yhteistä toimintaa, jossa yksilö muuttuu osaksi suurempaa kokonaisuutta, harmoniaa.

Harjoitimme harmonian rakentamista kurssimme eräällä kerralla seuraavasti: tehtävään osallistuvat seisoivat eri puolilla huonetta, ja alkoivat hyräillä tai hymistä valitsemaansa ääntä. Siirryimme ääntä kohti, kunnes seisoimme kylki kyljessä ja äänistä muodostui harmonia. Kuuntelin äänien muodostamaa äänimattoa ja kuulin äänien milloin hiljentyvän, milloin voimistuvan ja milloin häviävän kokonaan.

Tavoitteena oli uskaltautua ulos omasta kuoresta tuottaen ääntä toisten kanssa ja toivoa muilta hyväksyntää omalle äänelle. Eräs ohjattavista kertoi pelänneensä tuottaa ääntä kertoen. Hänen mukaansa hän ei koskaan ole oikein osannut laulaa tai tuottaa ääntä. Sisälläni minua huvitti tämä ajatus, sillä tuloksena ohjattava oli kuitenkin laulanut. Tällöin yhteisön kokemus harjoitteesta oli samassa suhteessa pelko ja uskallus, tai pelko ja rakkaus. Hän uskalsi laulaa, mutta pelkäsi muiden osallistujien suhtautumista lauluunsa.

Ajatus, kontakti ja harmonia kulkevat käsi kädessä myös dialogissa. Haluamme sanoa jotain, luomme sanoilla kontaktin vastapuoleen ja tarpeeksi ymmärtäväisessä ympäristössä saamme ajatuksillemme vielä positiivisen tai ainakin avoimen vastaanoton. Musiikkikasvatuksen ja dialogin arvopohjat nojaavat yhdessä oppimiseen, josta syystä jokainen musiikillinen harjoite on kiinteästi yhteydessä onnistuneen dialogin luomiseen.

4.1.2 Ohjaaja – Ohjattava

Miikka

Kappaleessa kerron dialogisesta ohjaussuhteestani Matiakseen ja Hennaan, sekä omastani matkastani opettajasta ohjaajaksi, itseohjautuvuudesta. Dialogisuuden näkökulmasta avainsanoja kappaleessa ovat *jaettu asiantuntijuus, vastavuoroinen opettaminen, tutkiva oppiminen ja yhteistoiminnallinen oppiminen*.

Kurssilla jokainen toi itsensä, tunteensa ja mielipiteensä yhteiseen kokoontumiseen, ja ryhmältä anottiin yhteistä ymmärrystä. Dialogin avulla aloimme ymmärtää toisiamme ja löytää yhteistä linjaa. Keskustelutilanteita tosin oli monenlaisia, eivätkä kaikkien tavoitteena välttämättä olleet yhteisen ymmärryksen saavuttaminen. Toisen mielipiteitä saatettiin ehdollistaa, luoda suggestioita, tai kontrolloida ja pakottaa suoraan.

Matias. Matiaksella on diagnoosi *kielellisen hahmottamisen erityisvaikeus*. En kuitenkaan ole osannut antaa diagnoosin vaikuttaa välillämme vallitsevaan vuoropuheluun tai en ole ainaakaan niin halunnut toimia. Vielä kurssin aikana emme käsitelleet dialogia, niinkään kuin käsitelimme kommunikaatiota. Termi dialogi selkeytyi itselleni vasta myöhemmin. Ymmärsin vasta kurssin lopulla kirjallisen työn alkaessa ottaa muotoa, että suurin viisaus minun ja Matiaksen välillä on juuri kuuntelemisessa ja ymmärtämisessä, toisen ohjaamisessa ja toiselta oppimisessa, eli yhteistoiminnallisessa oppimisessa.

Vaikka en antanutkaan kielellisen erityisvaikeuden hallita suhtautumistani opetettaviin asioihin, huomasin sen myöhemmin esiintyvän mitä enemmän Matiaksen ja minun välisessä vuorovaikutuksessa. Dokumentissa *Empathy, the hearts intelligence (2015)*, kuvataan autistisen ihmisen tapaa käyttäytyä sosiaalisessa tilanteessa ja mikä hänen käyttäytymistään saattaa ohjata. Autistiselle yksilölle sosiaaliset tilanteet ovat ilmiöitä, joissa he kokevat itse tarvitsevansa osata selittää mahdollisimman yksityiskohtaisesti mitä ympärillä tapahtuu. Tämän perusteella he omasta näkökulmastaan osaisivat ennakoida tilanteeseen mahdollisimman hyvin. Dokumentissa esiintyvän toteamuksen mukaan autistisen ihmisen manteliumake aktivoituu liiaksi tuottaen stressiä sosiaalisesta tilanteesta. Muun muassa vastapuolen silmät saattavat vaikuttaa havaittajassa pelkoa, epäluottamusta ja sitä myöten stressiä koko aivotoiminnalle. Dokumentissa koehenkilöiden sieraimiin suihkutettiin oksitosiinia, joka rauhoitti manteliumakkeen toimintaa ja sitä myöden koehenkilö saattoi tuntea olevansa rentoutunut sosiaalisessa tilanteessa ja tätä kautta havainnoida rauhallisemmin jopa vastapuolen silmiä. Silmien vaikutuksesta puhuttiin paljon, silmien ollessa suora yhteys toisen tapaan ajatella, peili sieluun (*Empathy, Hearts Intelligence 2015*). Kysyessäni dokumentista Matiakselta hän ei poisulkenut mahdollisuutta manteliumakkeen toiminnasta, mutta olisi riittämätöntä todeta ainoastaan tämän tekijän estävän sosiaalista kanssakäymistä.

Näin ollen on syytä huomioida, että ohjasin Matiasta paikoitellen liiankin paljon tiedostamatta tätä silloin. Haasteena ei tällöin olleetkaan keskusteltavat aiheet, vaan koko sosiaalinen kokemus itsessään. Tavoitteenani oli aina pyrkiä ymmärtämään Matiasta, mutta oman ymmärtämiseni kautta. Tämä häiritsi minua näkemästä, että fyysinen aivojen eriäväisyys voisi olla esteenä minulle ymmärtää häntä. Halusin saada Matiaksen ymmärtämään minua ja koin outhona jos asettamani tavoite muuttui. En osannut ajatella tilanteen olevan jo valmiiksi stres-

saava, vaikka tästäkin oli Matiaksen kanssa ollut keskustelua aikaisemmin. Omat näkemykseni avoimesta, objektiivisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta estivät minua näkemästä mahdollisuutta parempaan. Mantelitulmakkeen vaikutusta tai ei, sosiaalisessa kokemuksessamme oli monta selvittämätöntä tekijää, monta salaisuutta.

Matias muistutti minua kuitenkin itsestäänselvistä ilmiöistä: en voi koskaan tietää varmaksi mitä ohjattava saa ohjauksestani, ellen pyri ymmärtämään vastapuolta kuuntelemalla ja luopumalla omista tavoitteistani. Tämän oivallettua olen muuttanut pedagogista filosofiaani suuntaan, jossa valitsen näyttää ohjattavalle tietä sen sijaan että ajaisin yhteisiä vankkureita itse. Tarkastelin Matiasta ja itseäni kokemuksellisen yhdessä oppimisen ja myös tutkivan oppimisen näkökulmasta.

Henna toimi malliesimerkkinä ohjattavasta henkilöstä. Koin myös, että pyrimme molemmat toimimaan mahdollisimman aktiivisina ohjattavina kun toisen vuoro oli ohjata. Jaoimme tuntimme kahteen osaan, joista kumpikin ohjasi yhden. Minun ja Hennan välillä kävimme dialogista *vastavuoroista opettamista* (Jyväskylä, 2010), jota ei kuitenkaan koko laajuudessaan käytetty muiden ohjattavien ja ohjaajien väleillä. Vastavuoroisesti täytimme jättäneet tyhjät aukot tai niiksi kokemamme opetukset, tai jatkoimme samalla teemalla johon toinen oli oman osansa tunnista päättänyt. Eräällä tunnilla harjoitimme ensin äänenkäyttöä tanssimalla Uuden-Seelannin rugbyjoukkueen aloitustanssia. Tanssin fyysisyyden avulla pääsimme myös osaksi omaa ääntämme, joka osanottajilla tosin oli vielä pientä ja hiljaista. Lopettaessani oman osuuteni Henna jatkoi ohjaamalla tanssiteoksen, jossa kaikki osanottajat keksivät vuorotellen pienen osan koreografiaa. Lopulta tanssimme neljän ihmisen voimin musiikin tahdittamana oman tanssimme.

Hennan kanssa työskennellessä huomasin, samoin kuin Matiaksen kanssa, pyrkiväni näyttämään miten ohjaamani harjoite tulisi suorittaa. Tavoitteessa itsessään ei ollut vikaa, mutta toiminnallisen osuuden aikana pyrin kontrolloimaan ohjattaviani haluamaani suuntaan. Tämän erehdyksen, voin kutsua sitä erehdykseksi, avulla opin kuitenkin yhteistoiminnallisen oppimisen periaatteita käytännössä ja miten tämä kokemus auttoi sekä minua ohjaajana, että ohjattavia ymmärtämään kokemuksellista oppimista sosiaalisissa tilanteissa. Taiteellisten metodien käyttö auttoi minua ohjaajana dialogisuuden ja taiteen välisen suhteen käsittämisessä sosiaalisen kommunikaation ja ymmärtämisen välineenä (Karhu 2013, 111).

Puhuimme Hennan kanssa enemmän ja enemmän, mitä pidemmälle kurssi eteni ja aloimme löytää samaa avointa vuoropuhelua myös tunneilla, joille osallistui meidän lisäksi aina 1-3 muuta ohjattavaa. Koin dialogisuuden kumpuavan tunneilla juuri minun ja Hennan välisestä vuorovaikutuksesta. Uskon, että tiedostamattamme loimme tunneille dialogisuutta, koska toivoimme toisen onnistuvan ohjauksessaan aina parhaalla mahdollisella tavalla.

Itse. Voiko ihminen ohjata itseään? Kumpuaako ihmisen sisältä oikeat vastaukset, jotka siivittäisivät hyvään ja tasapainoiseen elämään?

Kurssin loputtua aloin ymmärtää dialogin merkitystä täysin uudella tavalla. Dialogi on kahden ihmisen tai kahden ryhmän, kahden ajatuksen, kahden näkökulman, kahden puolueen jne., avointa vuoropuhelua, jonka tavoitteena on oppia uutta ja oivaltaa. Myönnän käyväni avointa vuoropuhelua itseni kanssa.

Dialogi itseni kanssa on muodoltaan toisenlaista, kuin dialogi konkreettisen, toisen yksilön kanssa. Koen että dialogi itseni kanssa on vähintäänkin hitaampaa kuin toisten. Kysyessäni itseltäni kysymyksen saan lopulta vastauksia, mutta 'lopulta' ilmentyy tietämättömän ajan kuluessa. *Itse* ohjattavana on myös suhteessa omiin luonteenpiirteisiin, jotka eivät välttämättä aina edesauta tai helpota dialogin toteutumista. Omista luonteenpiirteistäni mainittakoon dialogin kannalta haastavin, kovapäisyys.

Ollessaan dialogissa itsensä kanssa yksilön on hyvä omata hyvää itseluottamusta omaan totuuteen. Tämä ilmiö, luottamista omaan arvostelukykyyneen, tulee kuitenkin olla samassa suhteessa avoimempaa kuin paikoittaiset keskustelut ulkopuolisten opettajien tai muiden yksilöiden kanssa. Dialogia itsensä kanssa voidaankin luonnehtia keskusteluksi oman sisäisen opettajan kanssa (Puolimatka 2202, 315). Puolimatka kirjoittaa Aurelius Agustinuksesta (354-430), aikanaan pedagogiikasta, kasvattamisesta ja ihmisen minuuden kirkastumisesta kirjoittaneesta oppineesta, jonka mukaan mm. ihmisen minuutta tulee kirkastaa ja aktivoida siten, ettei hän enää tarvitse ulkopuolista opettajaa. Tässä vaiheessa ihmisen tiedonkäsittelykyky olisi jo niin kehittynyttä, ettei hänen tarvitse luottaa auktoriteetin jakamaan tietoon. Tätä taitoa itse olen alkanut oppia käyttämään. Teoriani on, että jokaiselle historialliselle ajanjaksolle, myös sille jota nyt elämme, on ominaista ulkopuolinen painostus tiettyjen tietokokonaisuuksien kertomiselle totuutena. Ihmisen minuus ja persoonallinen suhde täydelliseen, äärettömään tai jumalalliseen persoonaan joka pitää sisällään kiistämättömän totuuden, ei vielä kuu-

losta tarpeeksi tieteelliseltä, jotta se voitaisiin ottaa edes pedagogiseen kokeiluun (Puolimatka 2002, 315).

Ohjaajan ja ohjattavan välinen vuorovaikutus tulee olla niin avointa, että voimme jättää termit 'ohjaaja' ja 'ohjattava' lopulta pois. Voimme nimetä maailman uudestaan ja uudestaan, kunnes kaikki huomaamme olevamme molempia, emmekä kumpaakaan. Termien, mielen ja sanojen taakse kätkeytyy suunnaton määrä vapauttavaa olemisen iloa, jota jälleen voimme dialogisuuden avulla jakaa eteenpäin. (Tolle 2014, 31; Freire 2005, 73).

4.1.3 Ohjaaja – Ohjaaja

Henna

TION koulutusohjelmassa harjoitellaan ryhmänohjausta erilaisissa työpajoissa kahden ohjaajan symbioosia hyväksikäyttäen, mikä toimii ja on turvallinen. Parhaimmassa tapauksessa kahden ohjaajan symbioosi on rikkaus, sillä se tuo kahden ihmisen näkökulmat yhdessä tekemiseen. Ohjaajat ovat yhdessä päättäneet aikataulut, tehneet työpajasuunnitelman ja jakaneet työtehtävät. Minä ja Miikka teimme myös näin: jaoin kurssin kahteen osaan ja toisen vetäessä porukkaa toinen toimi yhtenä osallistujista.

TION koulutusohjelman aikana painotetaan, että ryhmässä oleville osallistujille ohjaajan ei tarvitse kertoa kaikkea. Harjoitteiden epäonnistuminen tai onnistuminen ei saa näkyä ohjaajasta ohjattaville. Ryhmässä osallistujien on tärkeintä jakaa kokemus; millainen harjoite on ollut ja mitä siitä on syntynyt. Ohjaajan itsekritiikkiin liittyvä keskustelu "ohjasin sen ihan mönkään" muiden osallistujien kanssa on turhaa. Tämän vuoksi oli hyvä, että pystyin jakamaan kokemuksia toisen ohjaajan kanssa.

Toimimme dialogisuuden välittäjinä toisillemme. Mäkelän (2005, 53) mukaan dialogi syntyy kun tasavertaiset ihmiset tekevät yhteistyötä. Saavutetaan dialoginen kohtaaminen, joka avaa kommunikaatiota. Mäkelä (2005) lainaa myös Freireä "tulevaisuus ei ole jotain mitä ihmiset vastaanottavat vaan mitä he luovat" (Mäkelä 2005, 53 [Freire 2005, 2, 186-188]) Loimme Miikan kanssa kurssin niistä aineksista, jotka meille oli annettu. "Ohjaajien välillä oli selvästi dialogia ja vuorovaikutusta, silloin kun tilanne sitä vaati." (Källi, 2016)

Hyväksyimme avoimesti toistemme erilaisuudet ja opimme toisiltamme ohjaajina ja ihmisinä. Dialogi ajoi meidät keskustelemaan ja löytämään itsestämme uusia puolia, ja avasi näin silmiä uudentlaiselle kommunikaatiolle.

4.2 Dialoginen pedagogiikka

Miikka

Dialoginen pedagogiikka on yksi pedagogiikan muodoista, joka pyrkii toiminnallaan dialogiin, kyseenalaistamiseen, ajatusten vaihtoon, moniäänisyyteen ja, minulle mieluisimpaan, totuuden tavoitteluun (Puolimatka 2002, 327). Tietenkin edellämainitut tavoitteet ovat vain muutamia dialogin lopputulemia, mutta ne antavat käsitystä siitä, millaista tällainen yhdenlainen realistinen opetusmalli voi olla.

Keskustelu dialogista alkoi Hennan puolelta. Henna kertoi minulle omia näkemyksiään dialogista, enkä moneen kuukauteen tahtonut ymmärtää mitä hän tarkoitti. Dialogin ohjaaminen tai kehittyminen oli puoleltani passiivista, josta se kyllä myöhemmin kehittyi oikeiksi keskusteluiksi ja myöhemmin jopa dialogin tutkimiseksi tässä opinnäytetyössä.

Yksi ohjausmenetelmien tavoitteista oli saavuttaa jotain uutta. Mitä se uusi oli, sitä emme alussa tietenkään voineet tietää. Kuvaamani kokemuksellinen taideteos oli silmissäni ja päässäni alusta asti jo todella mystinen. Ainoastaan halu oppia tästä kokemuksesta jotain uutta piti prosessiamme elossa, vaikka ulkopuolelta tuleva painostus oli kovaa ja paikoitellen ylivoimaista. En kokenut, että prosessimme ulkopuolella prosessissamme oltaisiin nähty mitään hyvää tai tavoittelemisen arvoista. Siksi tärkeintä meille oli usko siihen, että teemme oikein. Uskallan väittää, että ilman dialogia emme olisi koskaan pystyneet hoitamaan työtämme kunnialla.

On totta, että dialoginen pedagogiikka on luonteeltaan mystistä, sillä dialogin työkaluja on niin monta. Vastavuoroinen opettajuus ja jaettu asiantuntijuus olivat kurssillamme käytettyjä työkaluja kohdennettuina oppilaisiin, mutta kurssin ulkopuolella säännöt olivat toiset. Dialogeissamme onnistuimme kyllä välttämään totaalista kariutumista, mutta jännitettä en voi kieltää.

Toisaalta uuden tiedon ja tuntemattoman tietoisuuteen saattamista edesauttaa nimenomaan jännite ja toisen haastaminen (Jääskeläinen, Hakkarainen, Jokinen ja Spangar 2008, 306).

Henna

Ohjaajana haluan että minua kyseenalaistetaan. Silloin joudun uudelleen kirkastamaan sen todellisen syyn miksi teen jotain. Tämän takia ohjaajan ja ohjattavien välinen vuorovaikutus on tärkeää, sillä se kasvattaa sekä ohjaajaa ja ohjattavia. Ohjaaja ei ole älyllinen auktoriteetti, vaan ihminen, kasvava tekijä ja kokija. Aila Lavaste (2014) sanoi dramaturgian kurssilla että: ”Aina voi ja pitää oppia uutta, kun kuvittelet että olet valmis ja et enää pysty oppia mitään, sinun täytyy vaihtaa alaa.” Se kasvattaa, jos minä ohjaajana voin oppia ohjattaviltani jotain uutta joka kerta. Alan hahmottaa asioita eri kulmista ja löytämään parempia ratkaisuja.

Tätä pedagogista näkemystä haluan toteuttaa jatkossakin teatterityössä. Mielestäni ohjaajan ja näyttelijöiden suhteen täytyisi aina olla dialoginen: kyseenalaistava, vuorovaikutuksessa oleva ja elastinen. Esimerkiksi teatterissa haluan että näyttelijät pystyvät esittämään minulle kysymyksiä ja olla vuorovaikutuksessa.

5 LOPPUSANAT

Opinnäytetyömme koostui sekä toiminnallisesta esiintymiskurssin osiosta että kirjallisesta osiosta. Osioilla oli eri tavoitteita, mutta yhteinen kuitenkin yksi yhteinen määränpää, dialogisuuden avulla uuden synnyttäminen. Mitä syntyi?

Esiintymiskurssin tavoitteena oli opettaa itseilmaisun keinoja kaikille kurssista halukkaille. Kurssille sai osallistua kuka tahansa Centria Ammattikorkeakoulusta ja muualta. Meidän tavoitteenamme kurssin ohjaajina taasen oli kehittyä dialogisina olentoina ja ohjaajina.

Voimme todeta kurssin osallistujien haastatteluiden ja ohjaajien kokemuksellisen itsereflektion tuloksista, että kurssista oli kaikille osallistujille hyötyä. Tavoittemme ilmaisutaitojen kehittymisestä on tosin hyvin suhteellista ja sitä tutkimme ainoastaan haastatteleamalla osallistujilta, kehittyivätkö heidän ilmaisutaitonsa.

Toinen tavoittemme toteutui. Olemme Hennan kanssa kehittyneet dialogisina olentoina ja siitä on todisteena yhdessä ideoitu, järjestetty ja raportoitu esiintymistaitokurssi, sekä yhdessä ja erikseen, keskustelemalla ja hiljentymällä eri aikoina ja eri paikoissa kirjoitettu opinnäytetyön kirjallinen osa. Dialogisena olentona kehittyminen on sekin suhteellista, sillä pahalta tuntuvat keinot dialogisessa vuorovaikutuksessa saattavat viedä yhtä lailla parempaan suuntaan, kun hyvältä tuntuvat keinot huonoon.

On todettava, että olemme ottaneet vasta ensimmäisen, hyvin pienen askeleen kohti luontevaa dialogista kanssakäymistä, mutta olemme iloisia yhteistyöstämme ja kehittyneestä yhteisymmärryksestä dialogin avulla.

Opinnäytetyön kirjoittamisen tavoite oli jäsentää dialogista oppimamme yksiin kansiin. Tämä tavoite oli yhteneväinen toiminnallisen osion kanssa. Jotain kirjoittamisessa kuitenkin syntyi, jota on vaikea kuvailla. Tavoitteeksi syntyi omien ajatuksien, oman itsensä selkeämpi jäsentäminen. Kirjallinen osio koki kolme suurta muutosta, joiden seurauksena lähes kaikki kirjoittamamme jouduttiin hylkäämään. Suuri osa johtui teknisistä tieteelliseen kirjoittamiseen liittyvistä seikoista, mutta myös ajatusten keskeneräisyydestä. Ajatuksemme dialogista vaikuttivat niin valmiilta, mutta kokivat täydellisen muodonmuutoksen muutaman kuukauden tauon jälkeen.

Tärkein oppitavoite opinnäytetyössämme on kuitenkin saavutettu: emme ole koskaan valmiita, jatkamme oppiamme dialogisina noviiseina alati muuttuvassa maailmassa, joka tarvitsee myötätuntoa ja rakkautta sekä selvitäkseen, että kehittyäkseen. Ja sitähan dialogi on, varmaa rakkautta siitä, että olemme kaikki yhtä ja samaa.

- Henna ja Miikka

LÄHTEET

- Asmala, M. 2014. Motivoitumisen kipinä: Dialogi työkalu. Turun Ammattikorkeakoulu. Kauteneuvojenhoidon alan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
Saataavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402112227>
- Aho, E. 2015. Dialoginen taide - taide osana elävää elämää. Pro Soveltavan Taiteen tila RY. Saataavissa:
<http://www.prostt.fi/2015/10/20/dialoginen-taide-taide-osana-elavaa-elamaa/>. Viitattu: 7.5.2016.
- Brown, J., Mindlin, N., & Woodford, C. 1998. The Vision of Modern Dance In the Words of its Creators. New Jersey: Princeton Book Company.
- Empathy, hearts intelligence, 2015. Ohjaus: Valeria Umbroso. Ranska, Italia & Saksa. Esitetty Yle Teemalla 28.12.2016.
- Emöke, J. 2014. Laulamisen innostava voima: Välineitä varhaiskasvatuksen arjen avuksi. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saataavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402242580>
- Freire, P. 2005. Sorrettujen Pedagogiikka (Pedagogia do Oprimido) Suom. ja toim.: Kuortti, J., Tomperi, T. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Haapala 1999; Hiltunen & Jokela 2001, 9-10; Yhteisötaideverkkomateriaali 2008. Teoksessa: Yhteisötaide-verkkosivut. Yhteisötaiteen määrittelyä.
Saataavissa: <http://yhteisotaide.weebly.com/yhteisoumltaiteen-maumlamlrittelyauml.html>. Viitattu: 8.5.2016.
- Hankamäki, J. 2015. Dialoginen filosofia Teoria, metodi ja politiikka, Helsinki. Saataavissa: https://books.google.fi/books?id=IN8tCAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=fi&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false. Viitattu: 21.5.2016.
- Hankamäki, J. 2004. Dialoginen filosofia. Teoria, Metodi ja Poliitiikka. Helsinki: Yliopistopaino.
- Heinonen, K. 2005. Tanssi etsii paikkaansa yhteisössä. Teoksessa: Ventola M-R & Renlund M. 2005 Draamaa ja teatteria yhteisöissä, Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia. Helsinki: Yliopistopaino. 100-103.
- Hellquist, E. 1980. Svensk Etymologisk Ordbok. Första Bandet A-N. Bröderna Ekstrands Tryckeri AB, Lund.
- Hemánus, K. Jokainen halaus on eteenpäin. Suomen Mielenterveysseura-artikkeli. Saataavissa: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/ihtissuhteet/vuorovaikutustaidot/jokainen-halaus-askel-eteenpa%C3%A4in>. Viitattu: 8.5.2016

Jaatinen, R., Lehtovaara, J. 1996. Dialogissa osa 2 – Ihmisenä ihmisyyhteisössä. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja – Reports from the Department of Teacher education in Tampere University. Tampere: Tampereen Yliopisto

Jalkanen, E. 2011. Ai mikä? Teatteri-ilmaisun ohjaaja? Teatteri-ilmaisun ohjaaja käsitteenä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Esittävän taiteenkoulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011061311860>

Jussila, P. 2014. Taide ja liike työelämän kehittämisessä. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja 173. Suomen Yliopistopaino OY - Juvenes Print. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-319-3>

Jyväskylän Yliopisto. Pedagogiset mallit, muokattu 13.6.2010. Luettu 16.1.2017 <https://koppa.jyu.fi/avoimet/mit/tietotekniikan-opetuksen-perusteet/Opetusmenetelmista-ja-lahestymistavoista/pedagoginen-malli>

Karhu, M. 2012. Taide sosiaalisen kokemuksen ilmaisuna – Taiteellis-teoreettinen tutkielma taiteen tekemisen lähtökohtiin. Väitöstutkimus Aalto-yliopistoon taiteiden ja suunnittelun korkeakouluun, taiteen laitokselle. Helsinki: Unigrafia.

Koivula, V. 2013. Henkisen väkivallan seuraukset ja siihen puuttuminen. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu. Hoitotyönkoulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112618424>

Koskinen, A. 2010. Dialogi on valtapeliä: Nicolas Burbulesin haastattelu. Jyväskylän Yliopisto. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/edu/laitokset/okl/integraatio/seminaari/burbules>. Viitattu: 20.4.2016.

Kontakti-improvisaatio yhdistyksen nettisivut. Lajista. Saatavissa: www.ki-fi.net/lajista.html. Viitattu: 7.5.2016.

Koukkunen, K., Hosia, V., Keränen, J. & Virtamo, T. 2001. Sivistyssanakirja. 1-painos. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö

Mezirow, J. 2001. Transformative Dimensions of Adult Learning. Jossey-Boss. San Francisco. Teoksessa: Ventola, M-R & Renlund, M. 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia. Helsinki: Yliopistopaino.

Myatt, M. 2012. 10 Communication secrets of great leadership. Forbes. Saatavissa: <http://www.forbes.com/sites/mikemyatt/2012/04/04/10-communication-secrets-of-great-leaders/#6d1c22971e06>. Viitattu: 21.4.2016. 1-3.

Mäkelä, M. 2009. Dialoginen työmenetelmä-lastensuojelun verkostopalaverikäytännön analyysi. Kokkolan Yliopistokeskus Chydenius. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro Gradu-tutkielma. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/20030/URN_NBN_fi_jyu-200904241512.pdf?sequence=1

Mäkinen, P. 2002. Dialogi oppimisessa ja opetuksessa. Tampereen Yliopisto. Saatavissa: <http://www15.uta.fi/arkisto/verkkotutor/dialogi.htm>. Viitattu: 7.5.2016

Pakarinen, P. Minustako laulunopettaja. 2008. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Pedagoginen opinnäytetyö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1210224646-3>

Rainio, K. 1975. Käytännön psykologiaa. Yksilön käyttäytyminen. 9-painos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino.

Salakari, H. 2007. Taitojen opetus. Saarijärvi: Saarijärven Offset, Copyright Eduskills Consulting.

Sovella Taidetta.Tanssi.

Saatavissa: <http://www.sovellataidetta.fi/taidemuodot/tanssi>. Viitattu: 8.5.2016.

Sipilä, J. 2015.Ratkaisujen Suomi. Hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Pdf-tiedosto. saatavissa:

http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_net_tti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82

Rouhiainen, L. 2007. Erilaisia tutkimusotteita. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote. Teatterikorkeakoulu. Saatavissa: <http://www.xip.fi/tutkija>. Viitattu: 21.4.2016.

Talib, M-T., 2008. Opettajan hiljainen tieto ja erilaisuuden kohtaaminen. Teoksessa A. Toom, J. Onnismaa & A. Kajanto (toim.) Hiljainen tieto - tietämistä, toimimista, taitavuutta. Kansanvalistusseura: Gummerruksen Kirjapaino Oy, 149-162.

Toivainen, T. 1998. "Mää en ois kyllä ikinä uskonu ittestäni sellasta". Peruskoulun viides- ja kuudenluokkalaisten kokemuksia teatterityöstä. Teatterikorkeakoulu: Yliopistopaino.

Tolle, E. 1997.The Power of Now- A Guide to Spiritual Enlightenment. Läsnaolon voima. Tie henkiseen heräämiseen. Suom. Rasku, H. 14-painos. Helsinki:Basam Books OY.

Toom, A. 2008. Hiljainen pedagoginen tietäminen opettajan työssä. Teoksessa A. Toom, J. Onnismaa & A. Kajanto (toim.) Hiljainen tieto - tietämistä, toimimista, taitavuutta. Kansanvalistusseura: Gummerruksen Kirjapaino Oy,163-186.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos. 2015. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä.

https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla. Viitattu 7.5.2016.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos. 2015. Terveyttä kulttuurista-verkosto.

<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/taiteesta-ja-kulttuurista-hyvinvointia/terveytta-kulttuurista-verkosto> Viitattu: 7.5.2016.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos. 2015. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia.

Saatavissa:<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/taiteesta-ja-kulttuurista-hyvinvointia>. Haettu 8.5.2016

Työnohjauksen käsikirja-lukunäyte. Dialoginen vuorovaikutus. Aretai Oy.

Saatavissa: <http://www.aretai.org/cms-assets/documents/88078-839194.dialoginen-vuorovaikutus-lukunayte.pdf>. Viitattu: 6.5.2016.

Ventola, M-R & Renlund, M. 2005 Draamaa ja teatteria yhteisöissä, Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia. Helsinki:Yliopistopaino.

Voimaa Taiteesta-hanke. 2013. Pdf-tiedosto. Toim. ja osa tekst.:Colliard, K-M & Lampo, M. Tutkivan teatterityön keskus, Tampereen yliopisto Tammerprint. http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_tauteesta.pdf Viitattu:7.5.2016.

Ylönen, M. 2004. Sanaton dialogi-tanssi ruumiillisena tietona. Jyväskylän Yliopisto. Liikunta - ja Terveystieteiden tiedekunta. Pro Gradu-tutkielma. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1772-X>

Julkaisemattomat lähteet

Centria-ammattikorkeakoulu. 2012. Esittävän taiteen koulutusohjelman tavoitteet. Pääsy vain Centrian tunnuksilla. Saatavissa: https://soleops.cou.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjSel/tab/tab/sea?koulohj_id=2003842&ryhmyyp=1&lukuvuosi=2003615&stack=push. Viitattu: 10.5.2016.

Peltoniemi, H. 2012-2016. Työpäiväkirja.

Lahti, M. 2013. Teoksessa: Peltoniemi, H. 2012-2016. Työpäiväkirja
Lavaste, A. 2014. Teoksessa: Peltoniemi, H. 2012-2016. Työpäiväkirja

Immonen, M. 2016. Työpäiväkirja. 2016

Haastattelu

Källi, M. 2016. Henkilökohtainen tiedonanto. Sähköinen haastattelu 27.4.-28.4.2016

Sähköposti

Hyvä Opiskelija!

Järjestämme kaikille sopivan esiintymiskurssin, jonka tarkoituksena on harjoittaa esiintymistaitoja ja pitää hauskaa yhdessä.

Kurssilla käsittelemme kehon-, ja äänenkäyttöön yhdistettäviä tekniikoita. Vastaamme kysymyksiin kuten mitä on karisma tai maneerit?

Tavoitteenamme on auttaa opiskelijoita löytämään oma, sisäinen esiintyjänsä. Ennen kaikkea opiskelija oppii hyväksymään itsensä esiintyjänä.

Kurssi starttaa helmikuussa.

Ilmoittaudu kurssille:

mimmonenpeltzi@gmail.com

Kurssia järjestävät musiikkipedagogian opiskelija Miikka Immonen, sekä teatteri-ilmaisun ohjaajaksi valmistuva Henna Peltoniemi

-----

Student!

Have you always wanted to know what charisma or manners mean? Are you afraid whenever you have to go in front of people or do a presentation?

We are organizing a course of performing skills. We practise voice and movement techniques which can help you as a performer.

Our goal is to give a chance for every student to find their inner performer.

Course starts in February.

Attend to the course by email:

mimmonenpeltzi@gmail.com

Teachers will be music arts student Miikka Immonen and performing arts student Henna Peltoniemi